

Amela Mešić*

Smjernice za pripremu i polazak djece u školu

UDK: 373.29(049.3)
37.018.262

Primljeno: 15. 12. 2012.
Prihvaćeno: 31. 1. 2013.

Stručni članak

Sažetak: *O prvom doživljaju škole ovisi uspješnost djetetova daljnjeg školovanja pa se zaista može smatrati da priprema i polazak djece u školu predstavlja prekretnicu za cjeloživotno odgajanje i obrazovanje. Možda je upravo zato dječji polazak u školu često i stresno razdoblje za njihove roditelje, ali i za sve ostale osobe koje direktno ili indirektno sudjeluju u odgoju i obrazovanju predškolaca, i kod kuće, i u vrtićima. Međutim, sama priprema djeteta za polazak u školu ne predstavlja dovoljan uvjet za njegovo prihvaćanje i navikavanje na školske aktivnosti. U tom segmentu presudnu ulogu imaju učitelji prvih razreda koji također trebaju posebnu pripremu u organizaciji i vođenju prvoškolskih koraka. Upravo iz navedenih potreba za što kvalitetnijom pripremom i polaskom djece u školu, rad pruža određene didaktičko-metodičke i psihološke smjernice odgajateljima, roditeljima i učiteljima prvoškolaca, s ciljem dječjeg efikasnijeg odgoja i obrazovanja u jednom od najvažnijih životnih prekretnica – početku školovanja.*

Ključne riječi: *prvoškolci, priprema, roditelji, vrtić, škola.*

Amela Mesic*

Guidelines on How to Prepare a Child for the First Day of School

UDC: 373.29(049.3)

37.018.262

Professional article

Accepted: 15th December, 2012

Confirmed: 31st January, 2013

Summary: *The first impression of school is the key of a child's further success in her/his schooling so we can consider the preparation and the first day of school to be one of the most important moments in a lifelong education. This could be the reason why the first days of school are stressful moments for parents too, as well as for everyone else who is directly or indirectly involved in child's pre-school education, at home or in kindergarten. However, the preparation for the school itself cannot guarantee that the child will accept school activities and get used to them. First grade teachers, who also need to be specially prepared for organisation and management of „the first steps“ of schoolchildren, play the key role in this situation.*

According to all above-mentioned necessities for better preparation of children for their first day in school, this paper gives specific didactic-methodical and psychological guidelines for pre-school teachers, parents and first grade teachers; the aim of the paper is to enable efficient child's education and preparation for the one of the most important moments in child's life: the first day of school.

Keywords: *first grade children, preparation, parents, kindergarten, school.*

1. Uvod

Polazak u školu predstavlja jedan od najuzbudljivijih događaja i za djecu i članove njihovih obitelji, i za njihove tete iz vrtića koje su ih odgajale i obrazovale u prethodnom razdoblju, ali također i za nove učitelje/ice koji će ih tek upoznavati i voditi kroz jedno od najvažnijih životnih razdoblja – početak školovanja (Manestar, 2006).

S namjerom adekvatne pripreme djeteta za školske obveze, većina roditelja počinje pojačano poticati djecu na pravila ponašanja i odnosa prema drugima, sugerirati im pravilno izražavanje i pozitivnu komunikaciju, usmjeravati ih na prepoznavanje slova, pisanje i računanje. U slučajevima da to čine naglo, nepravilno i nepravovremeno, može se izazvati kontraefekt te bi dijete moglo imati određene poteškoće u prvim školskim danima.

Pomoć u pravovremenom i adekvatnom pristupu djetetu koje treba krenuti u školu mogu im pružiti drugi roditelji i eksperti svojim iskustvom, ali i različiti edukativni materijali, obrazovne emisije, članci i brošure te organizirani oblici edukacije.

Ukoliko dijete ide u vrtić, stručnost i kreativnost predškolskih djelatnika i njihov kontinuiran, kvalitetan predškolski rad olakšat će prijelaz djeteta iz vrtića u školu. Međutim, sama priprema djeteta za polazak u školu ne predstavlja dovoljan uvjet za njegovo prihvaćanje i navikavanje na školske aktivnosti. Prvi dojam koji steknu djeca pri polasku u prvi razred iznimno je važan. U prvoškolskim koracima najodgovorniju ulogu imaju njihovi budući učitelji i učiteljice.

Svim navedenim akterima, koji su na bilo kakav način uključeni u pripremanje i polazak djece u školu, neminovno trebaju određene didaktičko-metodičke i psihološke smjernice uz pomoć kojih će što kvalitetnije olakšati djeci prijelaz na višu razinu odgojno-obrazovnog sustava.

2. Priprema djeteta za školu

Svaka školska godina počinje u rujnu a upis prvoškolaca realizira se već u proljeće tekuće godine. Priprema djeteta za polazak u školu počinje daleko prije, već u prvim fazama dječjeg života. Svojim roditeljskim pristupom roditelji odgajaju i obrazuju dijete u svjetlu poželjnih društvenih norma i zahtjeva te osobnih uvjerenja. Oni ga poučavaju različitim oblicima kretanja, komunikaciji, socijalizaciji, kulturnom ophođenju, stvaraju mu higijenske navike te razvijaju određene vještine sukladne uzrastu djeteta.

Pri upisu u osnovnu školu određeni tim stručnjaka sačinjen od pedagoga, liječnika, psihologa i učitelja provjerava spremnost djeteta za aktivno sudjelovanje u organiziranom odgojno-obrazovnom radu. Spremnost za polazak u školu ne obuhvaća samo socio-emocionalnu, tjelesnu i socijalnu zrelost nego i određen stupanj razvoja intelektualnih sposobnosti. Testiranje djece, radi provjere njihove spremnosti za upis u prvi razred, obuhvaća, između ostalog, različite testove s logičkim zadacima pridruživanja, usporedbe, pripadnosti, odnosa veličina, snalaženja u prostoru, uočavanja položaja glasa u određenim riječima, ali isto tako i test memoriranja uzastopno zadanih pojmova.

Ako se roditelji u svom dotadašnjem pristupu odgoju i obrazovanju djetetu nisu dovoljno usmjeravali na razvijanje navedenih poželjnih sposobnosti djeteta, u tih par mjeseci prije polaska u školu, neophodna je odgovarajuća, „posebna“, priprema djeteta za školu (Mitrović, 2000).

Priprema i polazak u školu predstavljaju razinu u kojoj se pred djecu počinju postavljati puno veća očekivanja, nuditi više zahtjeva te ih se svjesno priprema za nove izazove na koje će nailaziti u svom daljnjem odgoju i obrazovanju. Velika i

odgovorna uloga ne pridaje se samo roditeljima i ostalim članovima obitelji, nego i odgajateljima u vrtićima te učiteljima prvih razreda.

Postoji čitav niz elemenata u ovoj fazi dječjeg odrastanja koji, na neki način, spiralno uvezano i isprepletено utječu na psiho-fizički i socio-emocionalni razvoj svakog pojedinca. Osim toga, priprema i polazak djeteta u školu djeluje i na njegov cjeloživotni stav i odnos prema školi, radnim navikama, učenju te društvenim normama ponašanja.

3. Uloga obitelji u pripremanju djeteta za polazak u školu

Za razliku od djeteta, koje je u svojoj dječjoj zaokupljenosti igrom, maštom, razbibrigom i rasonodom djelomično nesvjesno svih promjena koje će uslijediti, roditelji i ostali članovi obitelji imaju odgovornost za adekvatnu pripremu djeteta za polazak u školu. Pri samom upisu djeteta u školu pojavljuje se njihova zabrinutost oko usklađivanja obiteljske dinamike, osiguravanja potrebitih dokumenata za proces upisa, nabavke udžbenika, školske torbe, dodatne odjeće i obuće (Gvozdić, 2011). Ta briga povećava se nesigurnošću roditelja u vlastite odgojno-obrazovne strategije pružanja temeljnih kulturno-higijenskih navika, znanja i umijeća. Najveći razlog tomu njihova je nedovoljna upućenost u očekivanja učitelja na koja će dijete naići. Sve navedeno kod većine roditelja postupno stvara određeni pritisak i tenzije koje ponekada prerastaju u veliku zabrinutost, čime mogu nepotrebno i nepoželjno opteretiti i samo dijete.

Dugogodišnje iskustvo i praksa autorice i njezinih kolega u ulozi razrednih učitelja ukazali su na to da se za upis u prvi razred teže adaptiraju roditelji nego sama djeca. Mališani nemaju urođeni strah od škole jer se, kako kažu mnogi psiholozi a među njima i psihologinja Petrović, i strahovi uče (Petrović, 2008). To znači da se pri polasku djeteta u školu, roditelji ne trebaju plašiti za svoje dijete i da u isto vrijeme ne plaše dijete školom i školskim obvezama jer polazak u školu ne znači završetak njihovu djetinjstvu i igrama (Gvozdić, 2011).

Dijete teba uputiti u ono što ga očekuje a učitelje u školi im predstavljati kao osobe od povjerenja, osobe koje će se brinuti o njima, osobe koje jako vole djecu i taj posao. Roditelji mogu motivirati djecu za školu pričajući im o određenim školskim aktivnostima. Poželjno je naglasiti upoznavanje prvoškolca s novim prijateljima s kojima će se družiti, zajedno igrati, pjevati, crtati, plesati i mnogo još zajedničkih stvari raditi, čak i proslavljati rođendane, ići u šetnje i izlete, smijati se i radovati.

Dijete treba ohrabriti onim što ono zna i može, tj. isticati mu njegov uspjeh i napredak u vještinama i spoznajama (Longo, 2001). Usporedno, predškolcu treba objasniti da nije problem ako nešto u školi ne bude znao jer zato i ide u školu, da će mu učitelj/ica i prijatelji iz razreda pomoći da skupa to nauče. „Ulijevajući“

mu samopouzdanje i zadovoljstvo zbog ostvarenih postignuća, roditelji uspješno nastavljaju realizirati svoj cilj – odgajati dijete tako da jednog dana ono postane „svoj“ čovjek, ponosan na sebe, s vlastitim uvjerenjima i težnjom daljnjem razvoju (Petrović, 2008). Roditelji trebaju također isticati vlastiti ponos na svoje dijete jer to može eliminirati slučajno razvijene strahove i brige.

Najkasnije u periodu od par mjeseci prije polaska u školu, djetetu treba u domu osigurati kutak koji će služiti kao njegov radni prostor (Gvozdić, 2011). Pri kreiranju radnog kutka za dijete treba voditi računa o količini svjetla. Najbolje je rješenje, u slučaju da dijete više koristi desnu ruku u uporabi pribora, da prirodna svjetlost dolazi s dječje lijeve strane. Osim toga, djetetu treba osigurati radnu površinu (stolić) i sjedalicu na kojoj može pravilno sjediti (s naslonom), s ravno položenim stopalima na podu. Kutak treba obogatiti policama i ladicama s raznovrsnim izborom pribora i materijala (flomasteri, masne boje, olovke, platelin, glinamol, zatim slikovnice, bojanke, dovoljno papira te modela za iscertavanje), ali bez suvišnih predmeta koje bi mu mogle odvlačiti pozornost.

Da bi dijete što lakše svladalo zahtjeve školskog programa koji ga čekaju već od prvog razreda, potreban je određen sklad u kontinuiranom obiteljskom pristupu djetetu još od ranog uzrasta, a ne samo netom prije upisa u školu. Usmjeravanje pozornosti, opažanje i orijentiranje u prostoru, prepoznavanje, razvrstavanje i imenovanje predmeta, bića i detalja oko sebe roditelji mogu kod djeteta razvijati kroz različite oblike svakodnevnih aktivnosti u kojima će dijete aktivno sudjelovati. Neke od njih jesu:

- prepoznavanje i imenovanje boja i oblika upotrebom igračaka ali i promatranjem predmeta u okruženju;
- razvrstavanje predmeta i bića u određene skupove i podskupove: imenovati i razvrstavati životinje na one koje lete, koje imaju četiri noge, koje nose jaja ili na one koje imaju rogove; uočavati i razvrstavati predmete sličnog oblika, primjerice, lopta, balon, kliker, kugla sladoleda i globus podsjećaju na kuglu;
- uspoređivanje količine (promatranjem, dodirivanjem, pridruživanjem, brojanjem): u trgovini ih poticati na brojanje određene količine namirnica koje stavljamo u košaru, određivati brojnost igračaka na polici i u kutiji, prebrojavati pribor za jelo i usporediti ga s brojem osoba za stolom;
- određivanje položaja objekata u prostoru: uputiti dijete da uzme namirnicu s gornje police ili s druge police; ostaviti određeni predmet ispred sebe, pogledati iza sebe, provjeriti što je ispod ili iznad stola; izvaditi igračku iz kutije pa provjeriti što je ostalo unutar kutije;
- opisivanje bića i predmeta: isticanje oblika, veličine i boje kod predmeta te visine, boje kose i očiju kao i odjeće kod osoba.

Bitno je istaknuti da se sve ovakve i slične aktivnosti provode spontano i ne previše nametljivo za dijete, tj. potrebno je pokušati svaku aktivnost preoblikovati u vid igre jer će stimulativnije djelovati na dijete.

3.1. Igra – temeljna aktivnosti djeteta prije polaska u školu

Ako je u svojim prvim godinama života dijete naviknuto na učenje kroz igru, onda priprema za polazak u školu neće morati biti ništa posebno. Primjenjujući različite vrste i oblike igre s djetetom, roditelji i ostali članovi obitelji već ga postupno pripremaju za školu. Kroz igru dijete razvija maštu i intelektualne sposobnosti a pozitivno se djeluje i na njegov socio-emotivni razvoj. Dijete se treba znati igrati, i samo i s članovima obitelji, rodbine, i s djecom iz susjedstva radi socijalizacije, navikavanja na uvažavanje pravila, tuđih interesa i potreba. Predškolca ne treba okupirati pregrštom igračaka jer je dokazano da manipulirajući manjim brojem igračaka, djeca upravo više i bolje razvijaju maštu i stvaralački duh. Treba ga poticati na dijeljenje vlastitih igračaka ali i vraćanje igračaka poslije igre na određeno mjesto. Svojom pozitivnom energijom predškolca treba usmjeravati na uživanje i zabavu u igri, na osjećaj i ponašanje kada je „pobjednik“ i „gubitnik“ u nekoj igri. Zadatak je roditelja osmisliti, kreirati i osigurati priliku za raznovrsnim aktivnostima u kojima će dijete aktivno sudjelovati.

Bitno je istaknuti da djeca mlađeg uzrasta ne mogu dugo zadržavati pozornost na istoj aktivnosti pa igre trebaju biti oblikovane tako da ih mogu brzo prekinuti ili završiti. To ne znači da se dijete naknadno neće vratiti toj istoj aktivnosti nego samo da mu je potrebna određena promjena. Znači – za predškolca su primjerenije kraće aktivnosti kao i pružanje izbora aktivnosti, a u slučaju uviđanja da dijete ne pokazuje interes odustajati ili odgađati takav vid stimulacije (Pašalić-Kreso, 2000).

Iako bi se o samom pojmu igre moglo puno više govoriti, za roditelje je bitno razumjeti da igra ne bi trebala biti samoj sebi svrha nego vid poučavanja. U *Vodiču za planiranje predškolskog odgoja* istaknute su faze pristupačnoga poučavanja:

1. dopustiti djetetu odabir aktivnosti;
2. obratiti pozornost na ono što dijete radi i uključivanje u dječju igru;
3. osigurati djetetu dovoljno vremena za vježbanje i igru;
4. osiguravati djetetu nove situacije u kojima će vježbati novu vještinu;
5. pomoći djetetu u djelotvornosti ponašanja, što se odnosi na ukazivanje vlastitog zadovoljstva i ponosa na dječje pokušaje u procesu svladavanja nove vještine (Lohr, Wesley, 1994).

Brojne su i raznovrsne igre koje roditelji mogu i trebaju birati, kreirati i organizirati predškolcu u vidu umjetničkih, dramskih, jezičnih, matematičkih,

manipulativnih, tjelesnih i znanstvenih aktivnosti a svaka od njih uvijek ima i svoj određeni cilj – potaknuti vlastitu aktivnost djeteta i pomoći mu u razvoju potrebnih sposobnosti.

3.1.1. Umjetničke aktivnosti

„Umjetnost pruža raznovrsne mogućnosti da djeca ispolje svoja iskustva i izraze svoje ideje i osjećaje. Dok djeca rade svoje kreacije, koriste kratke mišiće ruku i izoštravaju koordinaciju oko – ruka“ (Lohr, Wesley, 1994: X). Pri izboru umjetničkih aktivnosti roditelji trebaju uvažiti i sklonost djeteta. Da bi prepoznali tu sklonost, dijete mora imati mogućnost i priliku isprobavanja raznovrsnih umjetničkih aktivnosti.

Jedna od omiljenih dječjih umjetničkih aktivnosti, usko povezana i usklađena s prirodnom dječjom potrebom za kretanjem, ples je uz glazbu. Dijete treba što više takvih aktivnosti te iz tog razloga neminovno je osigurati djetetu slušanje različitih dječjih skladbi uz koje će mu i odrasli pružiti primjer ritmičnih pokreta. Ravnomjernim ponavljanjem i koordiniranjem određenog pokreta ruke, noge ili glave, ali isto tako i nekog teksta i melodije, dijete uči koristiti se svojim tijelom i glasovima na razne zanimljive načine. Osmišljavanje plesne koreografije u kojoj se ponavlja određeni ritam pokreta kojim dijete taj pokret usavršava zanimljivo je gotovo svakom djetetu. Primjeri takvih pjesmica i ritmičnih pokreta jesu „Hoki-poki“, „Ovako se“ ili „Konjanik“, ali stimulatívne su i različite brojalice. Ako ovakve aktivnosti kreiramo kao vid scenskog nastupa, uz improvizirani mikrofon, učinkovitost je takve igre još veća.

Umjetničke aktivnosti trebaju se prilagoditi i za razvoj fine motorike ruku. Djetetu treba pružiti priliku za oblikovanjem ili crtanjem onoga što mašta, nekog lika iz pjesmice i priče, ili jednostavno pustiti djetetu na volju da samostalno izabere što želi oblikovati, crtati i slikati. Uporabom plastelina, glinamola ili slanog tijesta od kojeg se jednostavno a efikasno mogu izrađivati različiti oblici, usavršava se dječja motorika šake i prstića. U procesu razvoja fine motorike, na primjer, krije se jedan od zadataka za roditelje – spontano i nenametljivo usmjeravati dijete na pravilno držanje olovke. U početku treba pustiti dijete da crta i boji čak prstićima, da bi osjetilo čar otiska na papiru, betonu ili nekoj drugoj podlozi, zatim se prelazi na voštane boje, i tek onda na drvene boje, flomastere i grafičke olovke.

Aktivnosti od slobodnog prostoručnog crtanja i bojanja trebaju postupno prelaziti na crtanje i bojanje u ograničenom prostoru, za što su prikladne različite bojanke. Uz aktivnost bojanja, dijete lako i brzo nauči razlikovati boje. Roditelji mogu točno usmjeravati aktivnost učenja boja na raznovrsne jednostavne načine – „parkiranjem“ autića određene boje u garažu takve iste boje; lutkici određene boje

haljinice staviti takvu istu boju kapice ili joj dodati torbu iste boje ili uparivanje kartica iste boje u vidu puzzle.

Spajanje točaka da bismo dobili zadani crtež, provlačenje crta kroz labirinte, precrtavanje i crtanje uz pomoć šablona također su efikasne aktivnosti. U slučaju da dijete češće manipulira lijevom rukom, ne treba to djetetu braniti ali ga, kako preporučuju psiholozi, u svakom slučaju treba usmjeravati i poticati da tu istu aktivnost pokuša uraditi i desnom rukom (Petrović, 2008).

3.1.2. Manipulativno-matematičke aktivnosti

Odgovu i obrazovanju predškolca uspomoc matematičkih aktivnosti treba pristupati veoma oprezno. Često se može čuti kako se pojedini roditelji hvala time što njihovo predškolsko dijete već zna brojati do 10, 20 ili više. Međutim, da bi se uopće došlo do brojanja, s djecom treba smisleno, svrhovito i odgovarajućim strategijama najprije postići razinu razumijevanja pojma broja. Zašto je to tako? Ako uzmemo, na primjer, neko predškolsko dijete koje prebrojava određene elemente, možemo primijetiti da često ne povezuje određeni broj uz odgovarajući broj elemenata, što upućuje na to da dijete ne razumije usku povezanost elementa, brojnosti i broja nego je samo memoriralo nazive brojeva poput riječi neke pjesmice.

Da bismo olakšali djeci proces razumijevanja brojnosti, manipulativne matematičke igrice su neminovne. Uključivanjem djece u zajedničko prebrojavanje osoba u prostoriji, stolica za stolom, pribora za jelo uz tanjure ili igračkaka, uz dosljedno i strpljivo usmjeravanje, pomoći ćemo mu u tome. Još su efikasnije raznovrsne igrice poput „Čovječe, ne ljuti se“ i slične igrice s kockicama. Ovakva strategija poučavanja kreira se u vidu natjecateljske igrice u kojoj se pomicanje figurica usko povezuje s bacanjem igraće kockice s istaknutim točkicama, takozvanim *brojnim slikama*, „karakterističnim figurama čiji se sadržaj jednim pogledom zahvati“ (Markovac, 2001: 47). Prebrojavajući i uspoređujući količinu, djeca brzo ovladavaju pojmom broja. Međutim, veoma je značajno istaknuti da prije uvođenja djeteta u pojam broja roditelji trebaju uvoditi dijete u prepoznavanje, razumijevanje i usvajanje različitih drugih matematičkih pojmova koji se prvenstveno odnose na odnose među predmetima, njihov položaj i veličinu. To bi značilo da se svakodnevnim životnim situacijama manipulativnim radom dijete upućuje u pojmove viši – niži, veće – manje, dulji – kraći, iznad – ispod – na, unutar – izvan (npr. „Stavi igračku ispod prekrivača. Uzmi veću loptu. Obuci majicu duljih rukava.“).

Izgradnja i oblikovanje drvenih elemenata u raznovrsne građevine, oblike i tijela predstavlja također omiljenu igru predškolaca. Ostatci od laminata i parketa naknadno obojani mogu zamijeniti kupljene, originalne elemente za građenje.

3.1.3. Jezične aktivnosti

Vezano uz dječje jezične igrice, potrebno je istaknuti da dijete prije polaska u školu ne treba znati čitati ni pisati jer to će učiti u školi. Ali, roditelji mogu pripremiti dijete za takve aktivnosti ako mu pravovremeno i pravilno pristupe u još ranijoj dobi. To znači da čitanje različitih bajka, priča i pjesmica te pripovijedanje djetetu ne treba biti samo sebi svrha. Roditelji bi trebali svoje čitanje ili pripovijedanje zaustavljati te uključivati dijete u sam proces razgovora o pročitanom („Što se to dogodilo? Što ti misliš o tome? Kako bi ti postupio? Što misliš da će se sad dogoditi?“) a tek onda nastavljati s čitanjem ili pripovijedanjem. Na taj način zadržavamo dječju pozornost te potičemo njihovo izražavanje i maštu. Također, ako se u priči ili pjesmi određeni tekst ponavlja, posebno ako je rimovan, vrlo je efikasno uključivati i djecu u njegovo izgovaranje. Nakon čitanja ili pripovijedanja s djetetom se igra nastavlja improvizirajući određene radnje iz priče ili pjesme, oponašajući spomenute likove, crtanjem, slikanjem ili građenjem, ovisno o tekstu. Za djecu ovog uzrasta najprimjerenije su slikovnice, slikopriče i priče po nizu slika. U pokušajima dječjeg samostalnog pripovijedanja ne treba ih prekidati i previše korigirati izražavanje jer bi se time mogao narušiti njihov osobni doživljaj i volja za pripovijedanjem.

Umjesto poučavanja djece čitanju „slovo po slovo“ (zato što će im u školi to stvarati određene poteškoće jer se pravilan postupak čitanja provodi slogovnim čitanjem), roditelji, prema afinitetu i sposobnostima djeteta, mogu postupno uvoditi prepoznavanje određenih slova. Ipak, ono što je važnije od toga jesu predvježbe za čitanje i pisanje a odnose se na sintezu i analizu riječi. To bi značilo da se roditelji mogu igrati s djecom raznovrsnih jezičnih igrica, kao na primjer „Slovo na slovo“ (A kao automobil, B kao bubamara), „Memori“ (nabrojati niz pojmova, najprije iz okruženja a zatim one koje dijete u tom trenutku ne vidi te potom tražiti da dijete istim slijedom ponovi navedene pojmove – u svakom slučaju uvijek treba krenuti od kraćeg prema duljem nizu pojmova) ili igra „Roboti“ u kojoj razgovaramo na „robotskom“ jeziku, tj. na slogove, pr. ma-ma, se-ka, ku-ća, A-na i-ma ba-ku (Peteh, 2003).

4. Uloga odgajatelja u vrtićima u pripremanju djeteta za polazak u školu

Djeca koja imaju priliku i mogućnost svoje predškolsko razdoblje provoditi u vrtićkom okruženju ili privatno organiziranim „malim školama i igraonicama“, zasigurno se brže socijaliziraju među vršnjacima i efikasnije razvijaju određene potrebne vještine. Uz navedeno, djeca kontinuirano usvajaju određene oblike poželjnog ponašanja u odnosu prema drugima i prema radu. Odgajatelji ove

vrtičke skupine djece posebnu pozornost usmjeravaju na dječje prihvaćanje radnog i slobodnog organiziranog vremena (vrijeme za spavanje, vrijeme za priču, vrijeme za zajedničku igru, vrijeme za slobodan izbor aktivnosti, vrijeme za boravak u prirodi, vrijeme za objed, vrijeme za crtanje ili pjevanje). Oni kroz igru prepoznaju i uvažavaju dječje potrebe, interese i njihove jače strane te potiču aktivnosti koje će im pomoći u razvoju njihovih punih potencijala.

Odgajatelji, zapravo, u skladu s pedagoškim ciljevima od ranog uzrasta usmjeravaju djecu na samostalnost, efikasno ih socijaliziraju, razvijaju im potrebne vještine i obogaćuju ih novim spoznajama. Sve one raznovrsne aktivnosti koje su u radu spomenute u roditeljskom pristupu predškolcu odgajatelji primjenju s četverogodišnjacima i petogodišnjacima, ali iste aktivnosti podižu na još višu razinu jer ih djeca često izvode u manjim ili većim skupinama. Kooperativni rad uvelike olakšava dječju socijalizaciju, suradnju, navikavanje na različite materijale i sredstva (Lohr i Wesley, 1994).

U kvalitetno organiziranim vrtićima često se može uočiti i uređivanje poticajnog fizičkog okruženja za djecu, što znači da su u njima kreirani „kutići“ za pojedinačne aktivnosti, npr. u jezičnom kutiću smještene su raznovrsne slikovnice, plakati s pričama po nizu slika, pribor za pisanje, slovarice i papiri za pisanje. U glazbenom kutiću djeci su osigurane dječje udaraljke, poznate kao Orffov instrumentarij, zatim prostor za ples, CD-uređaj i niz dječjih pjesmica na CD-u kao i glazbenih plakata. U matematičkom kutiću ponuđen je velik izbor elemenata od različitog materijala (plastike, drveta, stiropola), igraće kockice, igrice poput „Čovječe, ne ljuti se“, domine, puzle i karte. U znanstvenom kutiću smještene su biljke o kojima se djeca brinu zalijevajući ih, zatim neki kućni ljubimac, plakati na kojima su istaknute značajke godišnjih doba i sl. U dramskom kutiću smještene su igračke za lutkokaze ili dramatizacije, improvizirani dječji štednjak i pribor za jelo, kostimi i dr. Kada se pri tome istakne primjena različitih socioloških oblika rada te različitih metoda rada, zasigurno se može zaključiti da većina vrtičke djece bude spremnija za polazak u školu, u odnosu na one koji nisu imali tu mogućnost (Burke Walsh, 2000).

Upravo zato treba istaknuti značaj implementiranja organizirane, tromjesečne, besplatne „male škole“ za svu predškolsku djecu koja nisu išla u vrtić. U ovom periodu odgajatelji bi imali priliku adekvatno pomoći i toj djeci u pripremanju za polazak u školu.

4.1. Disciplina i uvažavanje pravila

S obzirom na to da školske rutine u većem dijelu podrazumijevaju prioritarno uvažavanje određenih pisanih ali i nepisanih pravila u pogledu pravilnog sjedenja na radnom mjestu, pozornog praćenja i aktivnog sudjelovanja u nastavnom procesu

uz uvažavanje postupka javljanja za riječ ili određenu aktivnosti te uvažavanje jasno određenih pauza za odlazak u toalet, užinu i vremena za rad, neminovno je postupno pripremati predškolce za poštivanje nekih osnovnih pravila koja neće moći mijenjati prema svom ukusu, željama i trenutnom raspoloženju. Ovom ozbiljnom, važnom i odgovornom razumijevanju i stjecanju discipline ne treba pristupiti kroz neprijatno treniranje strogoće.

Disciplina se primarno ne odnosi na nepoželjno ponašanje nego na ono poželjno i očekivano te se lako kreira kao skup pravila koja implicitno uvjetuju određene logičke posljedice (Miller, 2000). U priručniku za vođenje responsivnog razreda navodi se da je u procesu učenja „značajnije povezati disciplinu sa pozitivnim postupanjem i spretnostima nego sa negativnim asocijacijama na kažnjavanje“ (Charney, 2004:11). Sama poduka iz discipline trebala bi se kontinuirano provoditi i implementirati kroz sve aktivnosti a najčešće u vidu kreiranja i uvažavanja određenih pravila ponašanja.

Odgajatelji u vrtićima trebali bi postupno razvijati dječja uvažavanja takvih pravila ali u isto vrijeme upućivati članove njihovih obitelji u isto, tako da svi sinkronizirano pozitivno djeluju na disciplinu djeteta. Prvenstveno bi trebalo poučiti roditelje o značenju pozitivne discipline koju mogu „primijeniti u svim svojim interakcijama s djetetom, a ne samo u problematičnim situacijama“ (Durrant, 2008: 3).

Kada djeca dožive prekid igre ili nesudjelovanje u igri zato što nisu određeno pravilo imala, znala ili ono postojeće nisu dovoljno poštivala, odgajatelji trebaju pristupiti dosljedno – dramatizacijom im predstavljati pozitivne i negativne posljedice pri čemu će i djecu uključivati u takve igre uloga. Usporedno s dramatizacijama, razgovori o dječjim doživljajima, osjećajima i ponašanju neophodni su kao vid analize, sinteze i generalizacije situacije. Od navedenih pravila u igrama postupno treba prijeći na određena druga pravila vezana uz ponašanje, npr. kada djeca trebaju vratiti igračke na odgovarajuće mjesto.

Uvažavanje pravila kontinuirano se uvježbava jer svako poželjno društveno ponašanje treba se usavršavati i unaprjeđivati. Poželjni oblik ponašanja treba se i slikovito prikazati te istaknuti na neko vidno mjesto, a još važnije je da se i sami odgajatelji uvijek pridržavaju navedenih pravila jer bi u protivnom mogli lako zbuniti djecu. Kada djeca osjete važnost pravila za sebe, kada vide da se i drugi oko njih ponašaju u skladu s tim pravilima te kada i sama sudjeluju u kreiranju pravila, onda ih više i uvažavaju (Charney, 2004).

5. Polazak djeteta u školu – uloga učitelja

Različiti su doživljaji djece pri polasku u školu. Neka djeca prve školske dane doživljavaju s radošću i veseljem dok su kod druge djece popraćeni određenom dozom neugode. Dio djece to novo iskustvo prihvaća prirodno i smireno a među njima se posebno prepoznaju oni koji su bili polaznici vrtića i kod kojih nema istaknutog straha od novog i nepoznatog. U svakom slučaju, ti prvi dani u školi uzbudljivi su im i drugačiji od prethodnog razdoblja.

Veliku odgovornost i posebnu ulogu voditelja tih prvih dana imaju učitelji prvog razreda koji, također, pri svakom novom „polasku u prvi razred“ uvijek nailaze na nedoumice, malu nesigurnost i pitanja, među kojima se najčešće ponavlja isto: Kako ću početi raditi s novim prvoškolcima? Kao što je roditeljima prvoškolaca neophodno pružiti određene smjernice za pripremu djeteta pri polasku u školu, tako je neophodno istaknuti i značaj implementiranja stručnih obuka za učitelje u kojima će se učitelji prvih razreda podsjetiti na osnovne značajke šestogodišnjaka, na njihove potrebe i na primarnu važnost njihove socijalizacije. Usporedno se učiteljima pružaju smjernice za aktivnosti kojima će lakše i brže upoznati svakog prvoškolca kao individu. Navedene smjernice prvenstveno odnose se na postupnost navikavanja na određena pravila ponašanja a tek onda na intelektualni razvoj.

U tom se periodu treba poticati suradnja škole i roditelja koji uvelike mogu pomoći učiteljima i svojim mališanima u međusobnom upoznavanju. Zato je poželjno organizirati roditeljski sastanak prije nego što prvoškolci dočekaju svoj prvi školski dan.

Neminovno je stimulativno i primjereno urediti učionicu s naglaskom na kreiranje nastavnih kutića i prostora (prostor za razredni sastanak, kutak za jezik, kutak za dramatizaciju, kutak za manipulativno-matematičku igru, znanstveni kutak, kutak za odlaganje osobnih stvari, kutak za razvojne mape učenika te zidne panoe), slično kako je istaknuto da se primjenjuje u vrtićima.

Prvih školskih dana posebno treba obratiti pozornost na postupno uvođenje učenika u učionicu, korak po korak, te njihovo upoznavanje s učiteljem/icom, prijateljima, prostorom i aktivnostima kojima će se baviti u školi. Temeljene na načelima primjerenosti, vlastite aktivnosti te postupnosti, prvoškolcima se trebaju organizirati kraće nastavne aktivnosti i pružati im slobodu izbora materijala. Pri tome, prvoškolci se počinju socijalizirati u novom okruženju, stjecati radne navike i navikavati na školska pravila ponašanja.

Veliku pomoć učiteljima u prvoškolskim danima može pomoći uključivanje roditelja kao volontera u realiziranju određenih nastavnih aktivnosti. Značajno ih je aktivno poticati da posjete razrede svoje djece (Charnov, Rutsch, 2001).

U pogledu pružanja temeljnih smjernica za rad s prvoškolcima, s posebnim naglaskom na prvih mjesec dana u školi, na području Posavske županije u BiH zadnjih se godina organizirao dvodnevni seminar za učitelje prvih razreda. Nakon prvih par tjedana rada, za iste se organizirao okrugli stol na kojemu su učitelji pružali povratne informacije, razmjenjivali ideje, svoje mišljenje i stavove. Kroz izlazne kartice seminara uočilo se da je, zahvaljujući takvom vidu organiziranja stručnog usavršavanja, već "lakše" s novim izazovima te su spremniji za daljnji odgoj i obrazovanje svojih malih učenika.¹

6. Zaključak

Polazak u školu zaista predstavlja posebno važno životno razdoblje. U ovoj prekretnici krug djetetova spoznavanja upotpunosti se počinje širiti djetetovim upoznavanjem i komuniciranjem s novim osobama, prilagođavanjem na neka nova pravila ponašanja, navikavanjem na nove obveze i aktivnosti, razvijanjem novih potrebnih vještina i otkrivanjem te usvajanjem novih spoznaja.

Djeca, njihovi roditelji, ostali članovi obitelji, odgajatelji u vrtićima i učitelji trebaju dječji polazak u školu dočekati s radošću. Oni trebaju znati, htjeti i moći uskladiti svoje kompetencije s potrebama i sposobnostima prvoškolaca tako da bi im raznovrsnim aktivnostima i smislenim strategijama mogli pomoći u razvoju njihovih punih potencijala.

Upravo iz tog razloga bilo bi poželjno da odgojno-obrazovne institucije kao što su vrtići i osnovne škole pravovremeno organiziraju različite oblike stručnog savjetovanja ili obuke za roditelje, odgajatelje i učitelje, usko vezane uz pružanje smjernica za dječji polazak u školu.

¹ Seminar za učitelje prvih razreda organiziralo je Ministarstvo prosvjete, znanosti, sporta i kulture Posavske županije u BiH s voditeljicom seminara, autoricom mr. sc. Amelom Mešić, u zvanju certificiranog trenera za primjenu Metodologije usmjerene na dijete. U jednoj od općina Posavske županije učitelji su nastavili na nivou svoje škole organizirati ogledne sate kojima također uvelike pomažu jedni drugima, a posebno pripravnici, vezano uz efikasniju organizaciju nastave za prvašice. Navedeno može predstavljati putokaz i za druge škole.

Literatura

1. Burke, W. K. (2000.): *Stvaranje učionica u kojima dijete ima centralnu ulogu* (3 – 6 godina), Sarajevo: COI Step by Step.
2. Charney, R.S. (2004.): *Ponašanje se uči, vođenje responsivnog razreda*, radni materijal, Sarajevo: COI Step by Step.
3. Charnov, D., Rutsch, C. (2001.): *Utjecati na promjene*, Sarajevo: COI Step by Step.
4. Durrant, J.E. (2008.): *Pozitivna disciplina*, Sarajevo: Save the Children.
5. Kolb, K., Miltner F. (2005.): *Lakše učenje uz zabavu i razmišljanje*, Zagreb: Mozaik knjiga.
6. Lohr.M., Wesley, P. (1994.): *Novi vodič za planiranje*, predškolski odgoj. Chapel Hill Training-Outreach Project, Sarajevo: COI Step by Step.
7. Longo, I. (2001.): *Roditeljstvo se može učiti*, Zagreb: Alineja.
8. Markovac, J. (2001.): *Metodika početne nastave matematike*, Zagreb: Školska knjiga.
9. Mitrović, M. (2007.): *Mama i tata polaze u školu*, priručnik za roditelje budućih prvaka, Beograd: Kreativni centar.
10. Miller, B. (2000.): *Komunikacija sa djecom*, Sarajevo: ABC Fabulas.
11. Pašalić-Kreso, A. (2000.): *Rano učenje ili učenje u funkciji uvećanja kapaciteta mozga*, Sarajevo: COI Step by Step.
12. Gvozdić, A. „Polazak deteta u školu“, *Psihologija za život* (25. 5. 2011.), <<http://www.danas.rs>> (15. 11. 2012.)
13. Cakić, M. „Roditeljstvo i priprema djeteta za polazak u školu“, *Psihosocijalne dimenzije*, <<http://ebookbrowse.com>> (13. 11. 2012.)
14. Petrović, M. (2008.): „Najlepše je đачko doba“, *Psihologija* <<http://www.dr-ristic.com>> (18. 1. 2013.)
15. Manestar K. „Priprema djeteta pred polazak u školu“, *Udruga za unapređivanje kvalitete življenja u zajednici*, <http://os-viktorovac-sk.skole.hr> (13. 11. 2012.)

Amela Mešić*

Le direttrici per la preparazione dei bambini per il loro ingresso a scuola

UDK 373.29(049.3)

37.018.262

Articolo espositivo

Ricevuto: 15. 12. 2012.

Accettato per la stampa: 31. 1. 2013.

Riassunto: *La prima impressione che i bambini hanno della scuola spesso determina il successo nell'ulteriore educazione del bambino. La preparazione per l'ingresso a scuola del bambino può dunque rappresentare un punto di svolta nell'educazione complessiva come anche nella formazione. Forse è proprio per questo motivo che il periodo appena precedente l'ingresso a scuola del bambino rappresenta risulta essere uno dei periodi più stressanti per i genitori, ma anche per tutte le altre persone che direttamente e indirettamente partecipano nell'educazione e nella formazione dei bambini in età prescolare, come a casa così negli asili nido. Va però detto che la preparazione per la scuola di per sé non rappresenta una base sufficiente per l'accettazione del bambino nell'ambito scolastico e per la definizione di un atteggiamento positivo nei confronti dei contenuti educativi. In questa fase un ruolo estremamente importante lo giocano i maestri dei primi anni delle scuole elementari che pure abbisognano di una preparazione speciale nell'organizzazione dei primi passi dei loro alunni nel sistema scolastico. Il presente lavoro offre le direttrici didattico – metodiche (come anche quelle psicologiche) che potrebbero risultare utili agli educatori, genitori e agli insegnanti degli alunni dei primi anni delle elementari e aiutare loro a impostare un'educazione e una formazione adeguati e di gestire uno dei momenti chiave della vita – l'inizio del percorso scolastico.*

Parole chiave: *alunni del primo anno delle scuole elementari, preparazione, genitori, asilo, scuola.*

*mr. sc. Amela Mešić,
Osnovna škola
Ruđera Boškovića,
Donja Mahala,
Bosna i Hercegovina
amela.mesic@tel.net.ba

*Amela Mesic, M. A.,
Primary school of
Ruder Boskovic,
Donja Mahala,
Bosnia and Herzegovina
amela.mesic@tel.net.ba

*mr. sc. Amela Mešić,
La scuola elementare
"Ruđer Bošković",
Donja Mahala
Bosnia ed Ercegovina
amela.mesic@tel.net.ba

